PEDER HJORTS BREVE TIL ATTERBOM

VED

MORTEN BORUP

Peder Hjorts bekendtskab med Atterbom skriver sig fra et tilfældigt møde i udlandet. Som afløser for Oehlenschläger havde Hjort påtaget sig at være mentor for den unge baron Poul Bertouch-Lehn, der skulde se sig om i verden for at søge at glemme sin kærlighed til en ung pige, som hans forældre nødigt så ham forenet med. En skønne dag i året 1817 mødte han i Dresden den svenske digter, der ved privat understøttelse var blevet sat i stand til at samle skønhedsindtryk i Tyskland og Italien. Aldrig såsnart havde Atterbom fået bekræftet, at han her stod over for forfatteren til de »Tolv Paragrapher om Jens Baggesen«, før isen var brudt, og fra nu af var de uadskillelige på rejsen, indtil Atterboms slunkne børs sørgelig tidligt nødsagede ham til at drage hjem, hvad der forøvrigt ikke vilde have kunnet lade sig gøre, hvis ikke hans danske ven ædelmodigt havde tilstået ham et lille pengelån. Med hjemkomsten til deres respektive fædrelande begyndte for begge kampen for at skaffe sig en eksistens. Hjort knyttedes til det 1822 genoprettede akademi i Sorø, Atterbom til Upsala universitet. Til trods for de mange mile, der skilte dem ad, glemte de ikke hinanden, men forsøgte ad brevlig vej at holde kontakten vedlige. Een gang i sit liv, 1825, glædede Atterbom sin ven med at aflægge besøg i Danmark, hvorunder der også blev mulighed for en rejse til Sorø. Det var ved denne lejlighed, at Atterbom skrev sit bekendte digt »Till Peder Hjort«. Formodentlig aftaltes også her, at Hjort skulde skrive en række oversigtsartikler om den samtidige danske litteratur til Atterboms tidsskrift »Svea«. Det blev deres eneste gensyn: Atterboms påtænkte rejse til Danmark 1853 hindredes af koleraepidemien, og Hjorts vej førte ham aldrig til Upsala. De breve, der som surrogat for personligt samvær udvekslede imellem dem, er endnu for størstedelen i behold. Atterboms er trykt i »Udvalg af Breve til P. Hjort« II, men offentliggørelsen standser ifølge planen for 2. bind ved året 1832, og originalbrevene efter dette år må foreløbig opsøges i Peder Hjorts arkiv på Det kgl. Bibliotek i København. De 22 breve fra Hjort, der her in extenso skal meddeles, befinder sig i Atterboms arkiv på

Danske Studier 1956 (oktober)

Upsala universitetsbibliotek og kan læses i fotostatgengivelse på K. B., København.

Den Peder Hjort, vi her lærer at kende, er ikke det ungdommelige brushovede, der i »Athene« slyngede sin bandstråle mod Baggesen og plukkede fjerene af den af publikum forkælede Ingemann. Brevene tager fat ved året 1827, da Hjort allerede i flere år havde siddet som velbestaltet lektor i tysk ved Sorø akademi. Men stridbarheden, der var en integrerende del af hans væsen, var ikke taget af – den fulgte ham til hans sidste åndedræt. Det havde været ham en bitter skuffelse, at han ikke fik overdraget at undervise akademisterne i filosofi, det fag, som af alle stod hans hjærte nærmest, men som var tilfaldet hans forøvrigt gode ven Chr. Lütken. I Sorø følte han sig som sat i bur. Han havde ganske vist i den lille skoleby jævnbyrdige åndsfrænder: foruden Lütken især Carsten Hauch, hvorimod han stod i meget skævt forhold til Ingemann. Men de højtsvævende planer, han havde næret om at blive videnskabsmand, havde han måttet skrinlægge. I det lille Danmark var der ingen jordbund for et filosofisk forfatterskab. For en mand som Hjort med hans store ærgerrighed og svulmende selvfølelse måtte det føles hårdt at blive reduceret til, hvad han selv kalder »Skolelærer«.

Meget styrtede i tidens løb i grus for ham: med et års mellemrum brød slesvigholstenernes oprør ud, selv blev han sat på pension ved Sorø akademis ophævelse, og han led det svære tab at miste sin hustru. Det er disse skuffelser og sorger, der danner baggrunden for den bitterhed og uforsonlighed, der præger de her aftrykte breve. Nogle af de interessanteste partier handler om, hvorledes han, der havde vugget sig i skønne drømme om at blive en påskønnet filosofisk skribent, måtte resignere og i stedet for at frembringe teoretisk filosofi optræde som »praktisk filosof« – i snævreste forstand som forfatter til en række lærebøger, på hvilke han til gengæld opnåede en usædvanlig succes, idet hans tyske grammatik den dag i dag bruges i undervisningen efter at være blevet underkastet en foryngelseskur af J. og E. Kaper, og folkeskolelæsebogen »Den danske Børneven« oplevede det agtværdige antal af 10 oplag. I videre forstand søgte han gennem en omspændende produktion af bladartikler, piecer og større skrifter at gøre alle sine landsmænd til sine disciple. I pædagogiske indlæg bekæmpede han af al sin magt de opdukkende realskoler, der truede hans eget kære Sorø akademi. I det politiske liv var hans stridsøkse vendt

mod de nationalliberale, om hvem der findes mange hårde ord rundt om i brevene. Begivenhederne i 1848 bragte ham, hvis dannelse havde sin rod i Tyskland, i et slemt dilemma. Den tyske kultur og tyskerne som enkeltindivider vilde han ikke gå med til at bryde staven over, uden dog at kunne billige oprørernes adfærd, og han undgik derfor ikke, at de nationalliberale gravede hans gamle bekendtskab med hertugen af Augustenborg frem og benyttede det som våben imod ham. Også kirkelivet havde hans varme interesse – han var ikke for intet søn af en biskop – og han lagde mange kræfter i at samle et bind »Psalmer og Bønner«, der vel ikke i popularitet kunde måle sig med »Børnevennen«, men dog opnåede at udkomme i flere oplag. De her gengivne breve viser, hvorledes Hjort fra at være en blot og bar »skolelærer« udviklede sig til at blive en »folkelærer« og søgte at slå sig til tåls med den tanke, at man må gå den vej, man føres. Men sin ærgerrighed fik han aldrig tilfredsstillet. Det lykkedes ham aldrig at få bilagt den kamp, der rasede i hans indre mellem »Filosofien og Umiddelbarheden«.

1.

Sorøe d. 2. Sept. 1827.

Kjære Atterbom!

Dit Brev[1] og den medfølgende Lyksaligheds Ø[2] modtog jeg *imorges* fra *Kbhvn.* – Jeg vil blot lade Dig dette vide, og tillige, at jeg den 28. August har skrevet Dig et *meget* langt Brev til, som er addresseret til Upsala.

Min gamle Ven og Medstrider mod Baggesen, Dr. Hauch, er kommen hjem, efter 6 Aars Fraværelse. Han var *4* Aar i Italien. Han er bleven ansat i Sorøe som Lærer i Naturvidenskaberne. Han medbringer fire store dramatiske Værker, nemlig: Bajazet, Tiberius, Gregor den 7. og Hamadryaden, hvilke tillige udgives af *Tieck* paa Tydsk. Jeg har hørt *Tiberius,* som er fuld af Liv. Han selv er opfattet med megen Dybsindighed. Stykket udvikler egentlig de rædsomme Følger af hans Mistænkelighed, som tilsidst fører til hans egen Undergang. – Intet af dem er bestemt for Theatret. Tiberius kan, som *Kunstværk* betragtet, ikke andet end gjøre Lykke, naar det udkommer.

Din

Peder Hjort.

2.

Sorøe d: 28/4 33.

Kjære Ven!

Det er i Sandhed paa den højeste Tid, at Du hører fra mig.[3] Du kunde med Rette være vred, men jeg haaber, at Du ikke er det.

Jeg har desværre havt *forskjellige* Grunde til ikke at skrive! Jeg har endnu ikke faaet det Hefte af Svea, hvori handles om Philosophien[4], heller ikke er denne Afdeling, saaledes som de foregaaende, bleven oversat i danske Blade, men jeg opsatte længe at skrive, for tillige at kunne sige min Mening om dette Stykke. Jeg længes usigeligt efter det, saa meget mere, som jeg veed, at det ikke har fundet Bifald hos flere, som meget yndede de foregaaende Afdelinger.

Senere!

En anden Grund til ikke at skrive var Ulyst. Jeg mærkede i Efteraaret, at mine Indkomster ikke sloge til; Tre af mine Børn gaae allerede i Skole, og min Familie – som for Øjeblikket bestaaer af mig, Kone, 5⁸/₉ Børn og tre Tjenestefolk – koster daglig mange Penge. Jeg maatte derfor søge Extra-Arbeide hos en Boghandler, for at fortjene Penge.

En tredie Grund er flere forskjellige Sorger, som have forstemt mig, f. Ex. Rask's Død! Han faldt dog udentvivl *tildeels* som et Offer for Andre.[5] 1) Det krænkede ham uhyre, ikke at blive Prof: Oriental:, da han kom hjem fra sin 7-aarige Udenlandsreise; 2) *Videnskabernes Selskab* nægtede Understøttelse til hans Etymolog: magnum, saafremt det blev trykt med *hans* Ortographie. Adskillige Folk misbrugte hans Iver til at forlede ham til Stridigheder, hvori han krænkedes. Hans Død var et skrækkeligt Tab.

Adskilligt er jeg ogsaa bleven forstyrret ved den oehlenschlaeger'ske Families Forvirring[6]. Der er forefalden Ting, som knap mundtlig kunne nævnes! –

Kort sagt: jeg har levet for Andre; ikke for mig selv; mindst mine literaire Planer.

Hvad nu den oftere forlangte »Poetiske Deel« angaaer, da er der ingen af de andre, som jeg saaledes har forberedt mig paa. Jeg hai Alt saa bestemt i Hovedet, at jeg et Par Gange har sagt til Lütken[7]: »*det staaer i det, som jeg har sendt til Atterbom*«, endskjønt jeg kun har tænkt paa at sende det.

Om nu dette nogensinde bliver nedskrevet, skal Gud vide. Jeg kan umueligen skrive, uden at røbe mig, og det tør jeg ikke! Min Dom om Øhlenschlaeger[8] gjorde mig, i saa Fald, til Gjenstand for hans Vrede og Foragt – thi den mindste Ting, endsige *væsentlig* Daddel bringer ham i Fyr og Flamme. – Jeg havde næsten tænkt at opgive det Hele! –

Hvorledes skal jeg skrive, uden i *Noget* at omtale min Kritik? – men det kan jeg kun i »eget Navn«, ikke som en Tredie, gjøre.

Endelig kan jeg her mindst udstøde Alt, som ikke kan interessere Svenske, da dette sommetider bedst oplyser Sagen. – Iaar, i al Fald, bliver der neppe noget af Sagen.

Imorgen mere! –

Siden jeg har begyndt at nævne mine Klager og mine Plager, saa vil jeg dog ogsaa sige, at jeg *som Dansk* – ikke som Lærer – maa ansee Sorøe Academie for en mislykket Stiftelse. Vi ere *20* Lærere, som aarlig fabrikere *7–8* Studenter, uden at disse Studenter ere i nogen Grad bedre end de kjøbenhavnske!!! Personlig kan jeg ikke klage; de lære godt Tydsk, og kunne langt *mere* Tydsk end de kbhavnske – fordi disse i Provindsskolerne lære slet Tydsk, eller *for lidt* Tydsk. – Men jeg klager som »Dansk Mand«. Hvortil en saadan kunstig, *kostbar* Stiftelse, som blot repeterer i det Smaae, hvad Universitetet meget godt kunde gjøre i det Store? Hvortil disse mange dygtige Lærde henkastede i en Bye paa 600 Indvaanere? Her er intet Publikum; ingen yngre Lærde, som kunne, i *højere* Forstand, være den Ældres Disciple; ingen Muelighed i at kunne træffe en beslægtet Aand, uden just imellem sine heterogene Colleger. – Det er Ulykken!

9/5 33.

Her ere udkomne flere interessante poetiske Sager. »*Tordenskjold*« af Øhlenschlaeger; et Characterstykke, som gjør Lykke; en *borgerlig* Tragedie, om man vil; ikke beskaaret, for yppig; men med skjønne Partier. Forresten det sædvanlige oehlenschlaegerske Feilgreb: at *motivere for s t æ r k t!* Ligeledes er det nationale Søemandsvæsen af ham allerede oftere fremstillet. God Dialog og temmelig Politur; tilpas! – *Maastrichts Beleiring* af Hauch. En Tragoedie. En skjøn Modsætning fremstilles imellem catholsk og protestantisk Aand. Heltenes Apotheose er det Haab, som straaler frem af en opoffrende Død! *I n g e n* Hovedperson; som giver Stykket i historisk Henseende noget bredt og ube-

stemt; mod Slutningen samles Alt i *eet* straalende Billede. Sædvanlige Læsere lede forgjæves efter Nogen at elske eller hade! – I en *Nonne* har Hauch givet en *ny* Side af Kjærligheden – og det er Meget allerede, i en Tidsalder som vores, der har forslidt det Bedste. *En ny Roman af Ingemann:* Kong Erik og de Fredløse, Fortsættelse af den forrige. – *Noveller af S. S. Blicher,* en Præst i Jylland. –

Det skulde glæde mig usigeligt at see Dig hos mig til Sommer. Jeg bliver hjemme *hele* Sommeren; saa Du kan komme naarsomhelst Du vil; men i *August* ere de fleste Lærere borte. I *Juli* eller i *September* var altsaa bedst.

Skaf mig dog den Svea med den philosophiske Afdeling! Der klages over, at Du har anpriist mine Skrifter urimeligt! –

Jeg kunde have stor Lyst til, i 1–2 Aar at udgive en *Avis!* Næsten om *Alt* mangler en tilstrækkelig Oplysning i vor Literatur. Var jeg blot Herre over min Tid!

Nu Lev vel! Tilgiv mine Kragetæer.

Din troe Ven
P. Hjort.

3.

Sorø den 1ste Marts 1835.

Foraaret er begyndt, og dermed flyver min Fugl ud! – Hermed en Bog[9], som jeg har arbeidet paa i 7 Aar*). – Da jeg endnu ikke har modtaget det Hefte af Svea, hvori der handles om *dansk* Philosophie, saa sender jeg blot et Par Ord med denne Bog, thi dersom den blev saa længe underveis, som hiint Hefte, saa blev Brevet altfor gammelt. I Slutningen af Marts skal Du faae et *langt* Brev. –

Din troe Ven
P: Hjort.

*) Jeg begyndte Udsigten over Dansk Literatur med Ørsted, *fordi* han *er* Jurist og *skriver* juridice; Samme Respect for Forsynets Bestemmelse følger jeg heri, thi jeg skrev ellers hellere om Philosophie! Men – *man muss sich bescheiden!*

4.

Sorø d. 1ste Juni. 1835.

Min troe Ven!

Jeg har modtaget det længe forventede Hefte af Svea og det tykke Bind af Dine *samlede Skrifter.* Det sidste kan jeg ikke see paa uden

vemodige Følelser. Ogsaa jeg har sendt Dig en tyk Bog; men hvilken Forskjel! Din er *Dit* Arbeide; min er en *Andens* Værk. Jeg har nu været Skolelærer i 13 Aar – og Folk paastaae, at jeg er en meget god Skolelærer, saa at nyligen, da der var Tale om, at Estrup[10] formedelst Svagelighed vilde gaae af, det almindelige Rygte gjorde mig til Director – men det tilfredsstiller mig ikke; det udfylder ikke mit indre Liv. Paa den anden Side mener jeg, at en Skribent maa være Skribent i sit Kald – vor Literatur er fuld af Skribenter, som ere slette Embedsmænd og gode Skribenter, eller gode Embedsmænd og slette Skribenter fordi de tage vare paa Et, men skrive om et Andet: Dette kan og vil jeg ikke være! Jeg maa altsaa holde mig opret, i det jeg læser, istedenfor Fadervor, det tydske Verbum sich bescheiden igjennem alle Modi og Tempora.

Jeg arbeider nu paa en »Folkebog«; en »Læsebog for Danmarks Almueskoler«[11]. Det er et Middel, for den som *kan* benytte det, til at stifte uendelig meget Godt i Stilhed, langt mer end alle vore Avis-Skraalere.

Du har vel læst om Prof. Davids Sag[12]? Det var vist en Feil af Regjeringen at røre ved den forfængelige Karl; men det var vist en endnu større Feil, om Højesteret frikjendte ham. Det er ellers mærkeligt, at de 3 Afhandlinger, som *han* sagsøges for, ere skrevne af to Bruushoveder blandt *Studenterne* og en *Overlærer* i Roeskilde, som vil være Grosserer og Frihedshelt; de hedde *Lehmann, Sager, Hage.*

Nu have *vi* snart Politiken!!*) Har Du læst om et Selskab paa sine *2000* Medlemmer for »Trykkefrihedens rette Brug«[13]? Selskabet har *Intet* at gjøre; altsaa hitter man paa noget Galt, for at gjøre *Noget.*

Stedse
Din hengivne Ven
Peder Hjort.

*) ad modum: nu have mine Børn Mæslinger!

5.

Sorø d. 11. Maj. 1836.

Min kjære tro Ven!

Hermed sendes Dig to Exemplarer af 3die Udgave af min tydske Grammatik[14]; den kaldes *Udgave,* men det *er* en ganske ny Bog. Slid den med Helsen! sige vi ved saadan Leilighed.

Nu have vi da det samme Embede[15], i Grunden; thi jeg handler i mine Forelæsninger ved mange Anledninger ogsaa om andre Literaturer, foruden den tydske. Skriv mig noget om dette Dit nye Kald! Kan Du bruge noget, ved disse Forelæsninger, af min korte Literaturhistorie[16]?

Jeg har nu travlt med at samle mine kritiske Smaaskrifter, som vel kunne udkomme i 38–39[17]. Det bliver 6 smaa Bind, under Titel: »Samlede Bidrag til Dansk Literaturs og Tænkemaades Historie. Med et Tillæg om nogle danske Kunstsager«.

Nu er da Baggesens »Faust«[18] udkommen; det meste er kjedeligt, meget er lumpent, lidt er vittigt. Især spotter han over *Tieck,* under Navnet Keit. Etsteds kysser Tieck Jacob Böhme paa Munden, og dernæst i Rumpen, og udraaber ved denne Leilighed »o, grosses Mysterium!« Denne Bogs Udgivelse vil gjøre Baggesen lige saa foragtet i Tydskland, som hans Angreb paa Ø: gjorde ham i Norden. – Her er ellers blandt *yngre* Digtere endeel Tilhængere af Baggesen ɔ: Folk, som troe, at glatte Vers og smaa Løjer ere Hovedsagen i Poesien.

For Tiden er *Politiken* her Dagens Æmne. Begge Stænderforsamlinger have udmærket sig, hver paa sin Maade. Jeg har skrevet adskilligt Politisk[19] – anonymt*) – hvorom mine Venner paastaae, at det ikke blot har gjort stor Opsigt, men ogsaa stor Virkning. Gid det var saa. – Som ved andre Leiligheder, saa ere visse prækende Ordførere høit anseete.

NB. Du maa undskylde Skriften thi jeg har i denne Tid en slem Gigt i det højre Haandled.

Ogsaa i denne Sommer har jeg forgjæves ventet Dig! Kommer Du da aldrig? Her er godt at være i nogle Uger: kløgtige Folk at tale med, en smuk Egn, en kjærlig Ven med hans Familie; god Viin kan Du faae – hvad venter Du saa mere?

Jeg skriver i denne Tid hver 14de Dag en Avisartikel mod *Realskoler,* hvorom her skriges og skraales uden Ende.

Nu kan jeg næsten ikke holde mere paa Pennen.

Det var dog ubilligt hvad Schelling skrev mod Hegel[20].

Vale

Din

P. Hjort.

Kommer Du, saa tag endelig Din Kone med!

*) Du skal dog ikke omtale dette!

6.

Sorø 5/5 38.

Kjære Atterbom.

Til August skal Du faae et ordentlig langt Brev fra mig. Jeg har i 6–7 Aar arbeidet paa en – Folkebog, en Læsebog for Almueskolerne, som skulde give nogen Modvægt mod alle vore luftige politiske *Posteier* og *Bakkelser,* hvormed vore unge Natural-Pædagoger forvirre den menige Mand. – Nu til Efteraaret bliver den færdig. – Jeg giver til Nytaar en Samling af 140–50 *Psalmer* ud, hvis Forløber her kommer[21]. En Psalmebog er et stort Opdragelsesmiddel, og vor nugjeldende er *slet.* – Saa skal mine »danske Skrifter« samles i 6 smaa Bind. De ville more Dig!

Din trofaste

P. Hjort.

Tak – ter! – for den *smukke* Digtsamling[22]; lad mig snart faae mere!

7.

Sorø d. 23. Maj 1839.

Kjære Ven!

Jeg har længe ventet at høre fra Dig i et *Brev,* thi i Bøger har Du talt til mig! Desværre har jeg ikke læst disse to sidste Digtsamlinger; min Broder[23] i Laaland, som var i Norge, er der bleven gift med et svensk Fruentimmer; hende har jeg laant begge Bøgerne for at vise Svigerinden en Venlighed; men hun er bleven saa indtaget af Dine Poesier, at hun endnu ikke har sendt dem tilbage! Til Sommer faaer jeg dem dog, da jeg nu har forlangt dem.

Fra Kjøbenhavn sendte jeg Dig, først i Januar, min danske Læsebog. Det lader til, at jeg har truffet det Rette, thi Bogen har en ganske *overordentlig* Afsætning, og vil snart udkomme i 2det Oplag. Det er en medborgerlig Bog. Anledningen til denne Bog er dette at: 1) deels førte mit Levebrød som Skolelærer mig til at tænke endeel paa Almuens Underviisning, og den Pligt, som den nulevende Slægt har mod den opvoxende, 2) deels maatte den Ligegyldighed, man har skjænket mine to første Arbeider i den *theoretiske* Philosophie[24], bringe mig til at forsøge, om ikke en Anvendelse af denne Philosophie paa Livets Gjenstande, skulde kunne finde mere Bifald – men uden saadant Bifald kan man ikke virke for sine Medmennesker. Jeg har udgivet

en *Tydsk* Læsebog, hvoraf der i næste Aar udkommer 2det Oplag; af min tydske Grammatik er 3die Oplag allerede udkommet for 2 Aar siden. Altsaa gik jeg frem paa denne Vej! Jeg vedblev tillige at skrive i de offentlige Blade om Dansk Literatur og Dagens Æmner. Disse Artikler gjorde endeel Virkning, men jeg havde det Uheld, at Ingemann blev endnu mere vred paa mig end før, og endogsaa skrev en – yderst mislykket – Satire mod mig[25], og at Øhlenschlaeger afbrød alt Forhold til mig (Jeg kritiserede nemlig hans maadelige Tidsskrift Prometheus[26]). Men jeg klager ikke! Hine to kritiske Arbeider af mig have stiftet en *varig* Nytte i Literaturen, og det er mere værd end forfængelige Poeters ustadige Venskab. – Jeg samler i denne Tid mine »*Bidrag til Dansk Literatur og Tænkemaade*«, og agter ogsaa at optage begge disse gode Bidrag i Samlingen.

Har Du læst mine – *anonyme* – »Breve fra Provindserne« i Heibergs »Flyvende Post«[27]? Jeg optraadte imod alle de liberale Skraalhalse; og det hjalp en Tid lang. Nu kunde man næsten fristes til at skrive om, at de skraale for lidt: thi Skraal *maa* der være!

Ingemann har skrevet en Satire – »Renegaten« – paa Liberalismen! Det er tunge Vers, uklare Tanker, kun sparsom Vittighed, men forresten god Intention. Han søger ikke Fjenden i sit eget Land, men henlægger, af Forsigtighed, Scenen til Tyrkiet, hvorved Interessen taber meget. Der er intet Nyt eller Slaaende i Bogen; det hele er en subjektiv Udgydelse, en Underskrift af et bekjendt Votum.

Den danske Poesie boer for Tiden nogle Huse fra mig hos Hauch. Har Du læst hans Vilhelm Zabern, hans Guldmager? Nu udkommer i Sommer en Roman, hvis Scene er den sidste polske Revolution[28]. Det er et Mesterværk i Composition og Karakteerskildring. Baade Ø: og I: have tabt Sandsen for *Eenheden* i Digtet. I Ø.'s »Knud den store« er kun en af Luften forvittret Klippe at see; man seer Mesterskabet i *Udførelsen,* men Svagheden i *Opfindelsen,* i *Tænkningen.* Det er et opus operatum. En Digter, som er Kunstner, kan *lære* meget af at studere den uhyre Færdighed, hvormed det er frembragt, men en Læser kan kun nyde liden Glæde af det.

Ingemann vil nu udgive sine samlede *dramatiske* Digte[29]. Det er en stor Uklogskab; det meste er slet og yderst kjedsommeligt.

Jeg vilde gjerne høre Din Mening om min lille Psalme-Samling! Jeg er nu næsten færdig med den store Samling, som denne var en Prøve af. Det er utroeligt, hvilke deilige Digte der findes i ældre

Dansk for 100–200 (–300) Aar siden. Du vil forbauses over denne Samling, naar den udkommer! Intet Land kan opvise skjønnere, faa Lande saa skjønne. Det er næsten en heel Psalmebog, jeg udgiver.

Her er bleven fortalt om en literair Strid imellem Geijer og Dig[30]! Hvad Fanden er det!!? Man er i Sorø skammelig uvidende om svenske Sager! Jeg har to Gange foreslaaet at holde til Bibliotheket den ny »svenske Literaturtidende« og »Fortsættelsen af Svea«[31], men endnu er det ikke skeet.

Mon vi aldrig mere skulle sees? Du min tro, Hjertets Ven! Jeg ligger for Anker! Jeg har 7 Børn, den mindste hedder Sigurd[32] – og er en Løve paa 10 Maaneder! – Hvor utallige Ting havde vi ikke at tale om!

Vale et fave

Peder Hjort.

8.

Sorø d. 26. Maj 1839.

Min bedste Atterbom!

Vi have da tænkt paa hinanden næsten samme Dag! Og jeg tænker tidt paa Dig! I Torsdags sendte jeg mit Brev bort, og i Morges modtog jeg Dit!

Ja, gid jeg kunde komme[33]! Men det er *aldeles* umueligt. – Ingemann kunde derimod gjerne komme; thi hans Forretninger ere ubetydelige og hans Huus kan skjøtte sig selv – men jeg har 7 Børn at passe, desuden flere unge Mennesker til Opdragelse og Undervisning i Huset, og faaer maaskee 1–2 til endnu. Den eneste Tid, jeg kan reise, er August Maaned, men iaar ikke engang.

Hvor gjerne kom jeg! Det hører til et af mine jevnlige Ønsker, at reise til Christiania, *Upsala,* Stockholm og Lund en Sommer –, – og med Guds Hjælp skeer det ogsaa om et par Aar. Husk paa: jeg er ikke Universitets-Lærer; men ½ Skolelærer, ½ academisk Lærer[34] ɔ: hverken Fisk eller Fugl, og kan saaledes hverken svømme eller flyve til Dig; men maa krybe paa Landjorden engang.

Den Fest gad jeg seet! Men det er aldeles umueligt!

Men hvordan? har Du ikke d: 19. Maj faaet min Læsebog? Den var hos Gleerup[35] i Lund inden Januar-maaneds Udgang! det er utaaleligt! Jeg skal strax skrive til ham. Kan Du ikke kræve den igjennem en Boghandler. I Petersens[36] »Tidsskrift for Literatur og Kritik« har jeg leveret Fortalen til Bogen i Form af en Anmeldelse; man siger, at

denne Anmeldelse skal være interessant. I samme Tidsskrift for *Maj* kommer en lille Afhandling af mig om *Machiavelli*[37].

Jeg beder Dig at sende mig Et og Andet som maatte blive trykt i Anledning af den store Promotion.

Hellere end gjerne blev jeg ved Philosophien! – Det er min *Lyst*, og hvad jeg har skrevet om Literatur og Æsthetik er kun denne min Philosophies Anvendelse paa Kunsten. Men Gud har gjort mig til en Skolemester! Hans Villie maa jeg ære, og dette Kald maa jeg følge. Skulde Hjertet følge Philosophien, men Sindet Grammatikken, saa adsplittedes min hele Stræben; jeg blev ulykkelig og uduelig. Derfor har jeg maattet beslutte mig til at blive Skribent i Skolefaget, – thi uden at skrive kunde jeg ikke leve. – Dog har jeg taget det lidt i det Store! Thi jeg har paa en Maade betragtet samtlige mine Landsmænd som mine Disciple, og jeg skriver meer end een Afhandling for Voxne Skolarer. Jeg stamper ikke mod Brodden; jeg lyder Forsynets Bud. – Undertiden ønskede jeg rigtignok – naar jeg stjæler mig til at læse et philosophisk Skrift – f. Ex. Hegels Forelæsninger – at være en Munk eller en Eremit; og maaskee burde den Lærde ofte *ende* sit Liv saaledes? Hvad er lyksaligere, tænker jeg, end denne stille dybe Contemplation! Men saa tænker jeg atter, at al *Tanke* dog tænkes, for at føde en *Handling* af sig; saa kommer Driften til Virksomhed igjen, og Lysten til at meddeele disse Tanker til andre – og saa er jeg paa Cathedret og ved Skrivepulten igjen. Det hjælper ikke! Man maa gaae den Vej, man føres. Jeg indseer ikke rettere. – Sig mig nu endelig Din Mening, naar du faaer Læsebogen. Er den Bog ikke *meget* god, saa bliver jeg melancholsk, thi saa er jeg vildfarende i hvad jeg har holdt for at være det Visseste. Jeg har nu skrevet den! Hellere skrev jeg en Ontologie eller en Psychologie – (efter *mit* Hoved! thi jeg lider ikke for min Død alle disse udtværede Psychologier, hvoraf det halve er Linguistik og Synonymik, men ikke *Sjæle-Livets* Beskrivelse) – men det skulde nu ikke være saa. – Det gaaer nok med min Philosophie som med *Tieck's* national-tydske Tragedier! For lutter *potentia* kommer den aldrig til *actus*.

Lev vel, min tro Ven!

Din P: Hjort.

En Hilsen til hvo som ynder mig.

9.

Sorø d. 13 Apr. 1842

Kjæreste Ven!

Dit venlige Brev af 3de d. modtog jeg igaar, og iler med at sige Dig, at jeg *ikke* har modtaget den tilsendte Tale[38], som Cand. Rungren skulde have bragt mig. –

Om en Maaneds Tid skal Du faae et længere Brev. Mine Psalmer have fundet Bifald, og 3die Oplag skal nu trykkes. – Skulde Du ikke have Lyst til at opgive mig 8–10 (18–20) af de i Sverrig *meest afholdte* Psalmer, for at kunne sammenligne Smagen og Aandsretningen der og hos os; eller: om 1) Folket har sin Smag, og 2) de Dannede deres Smag, ogsaa i Religionen, hos Eder, ligesom hos os.

Om en Maaned sender jeg Dig 4de Udgave af min tydske Grammatik og 3die af min Danske Læsebog; Du seer, at jeg er bleven en reen Skolemester! Forresten er dette forbi om 1–2 Aar, da jeg saa vil udgive en Samling af mine *æsthetiske, philosophiske* og *politiske* Afhandlinger, som i en Række af Aar have været indrykkede i forskjellige Tidsskrifter.

Den politiske Blæst sagtner ogsaa hos os; men en stor kirkelig Bataille[39] forestaaer! –

Om det og meget andet i mit længere Brev!

Din kjærlige

P. Hjort.

P. S.

Man har i Kbhavn. temmelig mange Afskrifter af Schellings Forelæsninger, afskrevne af Danske, hvoraf circa 20 studere i Berlin, og nogle *alene* ere reiste for at høre ham; men da hos os for Øjeblikket en Slags Hegelianisme[40] er aldeles fremherskende, saa seer man temmelig fornærmet ned paa disse Forelæsninger. Især misbilliges hans Modsætning af negativ og positiv Philosophie.

De komme vel snart i Trykken til *os alle! Bliver* Schelling i Berlin, saa maa jeg derover. – Nu er alt *meget* nærmere, end i vore Dage!

10.

Sorø 9 Maj 1842.

Min Collega og gamle Ven Lütken, som altid med Glæde og Opmærksomhed læser Dine Skrifter, som Du er saa god at sende mig, beder Dig at modtage denne lille Bog[41] fra ham.

Den politiske Tilstand her ligner *forsaavidt* Eders, at 1) de Liberale klage over, at Interessen tager af, og 2) at en vis Tillid til Regjeringen begynder at vaagne igjen.

Men her ere *to* store *forskjellige* Klasser af Liberale, nemlig:

a) *De Ideale, højt skraalende, demokratiske, de Grændseløse,* f. Ex. Journalisterne Lehmann, Gjødvad, Monrad, Ploug og flere anonyme Hegelianere, den Deputerede Hvidt, H. P. Hansen[42] &.

og b) *de Roligere, Fastere,* egentlig *Villende,* f. Ex. de Deputerede Schouw (vores), Clausen (Theologen), Tutein, Godsejer, o. m. flere. Disse *ville* have en Constitution, og faae den ogsaa.

Jeg og mange andre ere ellers enige med disse i Hovedsagen, men *vi* mene, at det 1ste Endemaal skal naaes om en Menneskealder eller to; *de* derimod ville om 1–2 Aar have det naaet, uagtet Folket ikke er forberedt paa en saadan Omvæltning.

Jeg vil: *E*volution. Hine ville: *Re*volution under *Navn* af »fredelig Forandring«.

Din troe Ven

P. Hjort.

Om to Maaneder mere, naar jeg sender Dig Bøger.

11.

Sorø d. 17 Septbr. 1842

Min elskede Ven!

Jeg har kun læst Din ypperlige Tale over Ling[43] 1 Gang; men har allerede mærket, at den er et Mesterstykke. Jeg vilde have opsat at skrive, indtil jeg 2den Gang havde faaet den læst; men det varer nok for længe. Altsaa Tak for det herlige Værk. Men hvor have Tilhørerne kunnet faae Kræfter fra til at høre den uno tenore? Den er lang! Jeg vilde ønske, at Leopold[44] og nogle andre Cancellieraader havde været tilstede og hørt, hvilket Barbarie der nu forestaaer – at man i Svenska Acad. kan vove at tale om: *Rødkridt,* om *at tørre Skjorter* & &[45]. Det er dog et Fremskridt!

NB. Ling *kan ikke* have været paa Blokskibene i 1801 som bevæbnet Student[46]; thi de vare placerede andensteds i Land; men han har været »presset« til Matros som obscur Fremmed, og disse kaldtes *15rd-Karle* af deres Løn.

Fægtemesteren Montrichards[47] Navn har jeg ikke sjælden hørt i min

Ungdom; ja jeg drømmer om Navnet Ling, som en Bekjendt af min Moders ældste Broder, en juridisk Student og *stor* Fægter.

Hvilket herligt Tilfælde, at just *Du* blev Lings Eftermand!

Jeg har endnu ikke megen Tid til at studere for *ny* Udgiven af mine Skrifter. Det er behageligt nok; men man kan have formeget af det Gode! I Vinter kommer 3die Udgave af min Psalmebog.

Du har vel faaet den 4de Udgave af min tydske Grammatik som jeg sendte.

Jeg arbejder ogsaa paa 6 Bind samlede Skrifter eller: Samlede Bidrag til Dansk Literaturs og Tænkemaades Kritik, nemlig 3 Bind *Æsthetik,* 1 Bind *Kunst,* 1 Bind *Politik,* 1 Bind *Moral.* Et 7de Tillægsbind bliver om det danske *Skolevæsen.*

De »Liberale« her *müssen den Kürzeren ziehen,* som vel er! Regjeringen vil *intet* hellere end indføre *afgjorte* Forbedringer, men vor Tids Liberalisme kan kun leve af oplagt Dumhed og ond Villie; har nu en Regjering god og klog Villie, saa døer Liberalismen af Sult.

En Hilsen til Fru Atterbom!

Din troe
P. Hjort.

12.

Sorø d. 27/1 44

Min kjære gamle Ven!

Da den Bog[48], som jeg herved sender Dig, er meget tør, saa har jeg valgt et fugtigt Billede[49] til Indledning, for at bøde derpaa.

Man siger om saadanne Foræringer paa Dansk:

Slid den med Helsen!

og jeg ønsker Dig at komme igjennem Bogen uden alt Tab paa Legeme og Sjæl! Jeg vedlægger 1 Expl. til hver af Dine to Reisefæller[50], da Du for 20 Aar siden besøgte mig. Hvo skulde have troet at jeg i de tyve Aar ikke skulde have seet Dig! Og dog er Grunden ikke den, som Fru Schlegel[51], i en anden Anledning nævnede for mig:

»Das Trachten hat das Dichten *vernichtet*«,

(NB. af *den* Grund havde hun ikke fortsat Romanen Florentin); Thi hos mig hat das Dichten sich nach dem Trachten *gerichtet.* – Man vilde ikke have en saadan Philosoph her tillands, og jeg, som helst vilde gavne mit Fædreland ved [at] oplyse og belære Medborgere, gav efter, og blev, istedenfor en Philosoph, en Skolelærer, og en Folke-

lærer; jeg blev det i det Haab, at min Philosophie og min Kritik skulde gjøre mig til noget Mere, end en sædvanlig populair Skribent.

Danmark er for Øjeblikket en »Herkules am Scheidewege«; de halve ville mod Nord, de halve mod Syd. Egentlig trænge vi til en Gefion, som udskjar – (ligesom Sjælland blev udskaaren af Venern) – det Bedste af Holsten og plumpede det ned i Sundet, saa bleve de nok Danske, ligesom Skaaningerne bleve til Svenske. Dette er det *eeneste* Raad, jeg veed, og saa længe det ikke kan følges, gjorde man bedst i at tænke paa at fremkalde et *Stats*-Forbund imellem de 3 Riger, saaledes som jeg offentlig foreslog det i 1835[52]. Vores Tilnærmelse til Rusland er vist uklog og unaturlig, uden al Sympathie i Folket. Jeg, for min Deel, antager, at vores Konge, endnu som Prinds, paa sine Reiser har sluttet mundtlig Traktat med Nicolaus og Fr. Wilh. 4 om at opretholde Adelskab og Monarchisme, imod de *franske,* vistnok forvildede Ideer. – Kongen her respekteres af alle Fornuftige for sine Indsigter og Hensigter, men beklages for sin Mangel paa Mod og Tillid til Folkets Medhjelp. – Hans politiske Forbillede er udentvivl den fine Louis Phil:, men han mangler hans 1) Kraft og 2) hans Midler. De Liberale ere blevne stille og moderate. Her skeer ikke Ondt el. Dumt *nok* til at holde Liv i en *saadan* Opposition som den lehmannske.

Vale et fave.

P. Hjort.

13.

Sorø d 23 April 1845.

Min kjæreste Ven!

Det er længe siden Du hørte fra mig. Idag, paa Shakespeares Fødselsdag, har jeg taget mig en Ferie, og vil nu underholde mig med Dig. Veiret er smukt og vi have til Frokost drukket Kaffe ude i Haven, da det er ganske mildt; dog er der kun nogle enkelte Blade paa Frugttræer og Buske; forresten er alting endnu temmelig graat.

Kom Du til Sommer med Studenterne[53], saa skulde vi politisere og æsthetisere og philosophere. Det er ellers en haard Ironie, at nu just, da *Livets* og *Fædrelandets* og det danske *Skolevæsens* haarde Fordringer og slemme Nød have længe brugt min hele Kraft og Flid, saa at jeg i flere Aar har maattet lægge Philosophien paa Hylden, kommer Steffens's Bog[54] og kalder mig – en Philosoph! Ja, en praktisk

Philosoph har Pligten gjort mig til, og i 15 Aar har jeg vedblevet ved mange anonyme Artikler i Blade at bidrage til *den offentlige Stemnings Rettelse og Revselse;* mine personlige Forhold forbyde mig tidt at nævne mit Navn.

Vort Akademies Stilling, siden det skiltes fra Skolen[55], er meget beklagelig. Ingemann og et Par andre patriotiske Sværmere have villet have en chimærisk »National«-Anstalt i Gang, uden Princip og Sammenhæng, ja *uden* indre Livs-Mulighed. Ogsaa var Regjeringen klog nok til at forkaste det hele Forslag; men nu lader den alt staae in statu quo. Jeg har paaviist 2 forskjellige Veje; begge kunde føre til et godt Maal; men den første Betingelse: at *begynde* paa at *gaae* Vejen, det har man ikke Mod og Resolution til. Dertil kommer, at Universitetsdirectionen, som bestyrer Danmarks lærde Væsen, helst vil ophæve Akademiet, for at faae Fingre i Pengene og sprede dem for alle Vinde. Dette Collegium mangler *Kraft* og *Indsigt,* men hvad kan et svagt og ukyndigt Ministerium udrette?

Vor Literatur er saa stillestaaende, at ikke engang 1 videnskabeligt Tidsskrift kan holde sig; der er for lidet at skrive *om,* og Ingen til at skrive *noget.* Poesien er nyttigt Porcellainsmalerie! –

En Periode er netop sluttet, uden at en ny, befrugtet af nye Ideer, viser sig i det Fjerne. Men *Moral, Folkeopdragelse, Politik, Retsphilosophie* – sind an der Tagesordnung; og saalænge de to Hertugdømmer ikke ere bragte til Lydighed, ville disse Fag erobre alle Talenter. Jeg feiler derfor ikke i at respectere Nationens *Villie* og at deltage med 1) Skrifter og 2) Dag-Skriverier i denne Menneskets Interesse. Nu skal Frugten plukkes, efterat Foraarets (Poesiens) Blomst er visnet.

Hvad der i Danmark staaer saa meget tilbage, det er egentlig *Videnskab.* Der er altfor megen Hastværk i den yngre Slægt til at grundige Studier kunne blive almindelige; Philosophien opsluges af Politik, Theologien af Kirkens Væv, Philologien af Skole-Theoriens Forvirringer – og saaledes forstyrrer Livets Voldsomhed al stille Spiren. Alle klage, alle ere utilfredse med Kongen – han er den *mest* miskjendte Mand i hele Landet* – Mynster, Ørsted & kunne ikke længere nævnes uden Skuldertræk; allerede ere de forhaanede, deres hele Virksomhed slappes. Det er en forfærdelig Tilstand – og Thronfølgeren[56] seiler paa

* Hans Feil er egentlig kun: *utidig Forsigtighed* og *Mangel paa Mod.* Men Forstand og god Villie har han.

Vandet og gaaer paa Landet. Man hører *aldrig* noget Haabefuldt fort[alt] om ham.

Du har oftere fortalt mig om Dine nye Skrifter, og endogsaa sagt, at Expl. vare sendte mig, f. Ex. af en Bog om *Goethe*[57], om »svenske Seere«[58] &. Men de ere standsede underveis, og jeg seer dem aldrig.

Jeg sender her en Fortegnelse paa dem af Dine Skrifter, *som jeg ejer,* saa kan bedst sees deraf, hvad jeg ikke ejer. Jeg besidder:

Lycksalighetens Ö I–II
Dikter I–II
Minnes-Ord öfwer Kernell
Inträdes-Tal
(Oscars-Dagen)?
Tal – Carl Ludvik Eugen
Målaren Hörberg
Skrifter I.

Hvad Du har skrevet foruden dette ejer jeg ikke og har jeg desværre ikke læst, og ikke faaet, forsaavidt Du har sendt mig det.

Hermed en »Disputats«, hvis Forfatter om kort Tid skal disputere over Theses. Saa maatte da Steffens bort[59]! – Nu ere Schelling, Tieck og A. W. Schlegel tilbage af den stolte [*Hul i Papiret*] Skole.

Din trofaste uforanderlige

Peder Hjort.

14.

Sorø 28/10 46

S. T. Hr. Prof. Dr. Atterbom. R.

Min elskede Broder!

Jeg har været, hvor Du mindst ventede at tænke mig: Jeg har gjort en Høstreise i Tydskland[60]. Jeg skal hilse venligst fra Schelling, Cornelius[61], den alderstegne Hofraadinde Herz[62] o. fl. Sydligst var jeg i Heidelberg; Vejret var dejligt, Egnene skjønne, – forskjønnede – Vindruerne mere velsmagende end i Mands Minde, Folkene venlige, gjæstfrie; – og på Jernbaner for man afsted fra By til By i et Par Timer. Mit Mål var den lærde Forsamling i Frankfurt. Jeg hørte og lærte noget heelt Andet, end jeg var reist for; men alligevel var også dette meget interessant. & &.

Sorø 28. *Dec.* 1846.

Jeg skal tillade mig *på Tryk,* i et Sendebrev[63], offentlig at fortsætte denne begyndte Skrivelse. Vale et fave! Glædelig Jul og lyksaligt Nyår.

Din trofaste Ven
P: Hjort.

Dette er en hård Tid for os Danske! Men vore Historikere, Jurister, Prædikanter [?] ere ikke hårde. De *tie,* med Dorskhedens, Stolthedens, Frygtens, Forsagthedens Blødhed.

15.

Sorø 14/12 47.

Kjæreste Atterbom!

Atter sender jeg en kritisk-polemisk Piece om de *Danske Kjæmpeviser*[64]*;* simpel Sands for det Nærmeste har forladt de fleste Mennesker; den ældre åndelige Generation er for gammel til at handle; de *kraftfulde* Mænd have fuldt op at gjøre med Politik &. I *Molbech*[65] er der endnu Ånd, men ingen Sikkerhed, ingen Skarphed. Tænk blot! – Her existerer ikke et eneste Tidsskrift for Literatur! – Ungdommen, som det skulde udgå fra, er *uden* Begeistring, og kjender kun *Sværmerie* for Ønsker, f. Ex. Skandinavismen! – Den ENESTE danske Bog, der er skreven imod »Statens Arvefjender, Schleswigholsteinerne«, er Navne's Breve[66], og den læses kun lidet: – de Danske ere deres Opløsning nær, om de ikke ruppe sig! Kunde Landet *deles* så nemt, som Polen, så blev det delt – Misundelsen ene skal frelse os; Tivoli og Casino[67] gjøre det i al Fald ikke. –

God *Novel*-Poesi, gode *Prædikener,* gode *Folkeskrifter* udkomme, men det Hele – stagnerer af Mangel på Alvor, på Handlekraft, på Frygt for Herrens Riis, og især på *ledende* Regjeringsmænd. – Kongen har en sjelden Ånd, Kundskab og sej Udholdenhed i det ganske Enkelte, ja store Regjerings-Gaver, men intet Regjerings-*Mod.*

Glædelig Jul.

Din tro
P. Hjort.

Snart meere!!

Blandt mine Tilhørere er nu en Student-Søn: Frederik[68].

16.

Kbhavn. d. 17 Marts 1848

Kjære gamle Ven!

Jeg er kommen herind til Universitetets Sørgefest for Christian VIII, hvortil Rector magn. har indbudt os ældre Soranere. I Søndags havde vi selv vor egen Sørgefest. Begge vare skjønne; men Ingemanns Tale[69], som flere Gange halv standsede ved hans slet undertrykte Gråd, var langt anderledes gribende end den *kolde* og *afmålt* fremtvungne Tale af den theol: Prof. Engelstoft[70]. Mest af alt *strålede* ved Universitetsfesten, over alle Hof- og militaire Uniformer, Øhlenschlaegers store, smukke Gestalt, *kulsort,* med St. Olafsordenens *røde* Bånd over Brystet. Den danske Sorg over Chr. 8 er *velmeent*. Og alligevel må vi allerede sige, at han døde i et for hans Land lykkeligt Øjeblik. Thi skulde han eller hans Søn, først efter den franske Revolution have givet de bekjendte Løfter, så vare de komne som Concessioner, aftvungne af Øjeblikkets Begivenheder. Nu må i Danmark Enhver skamme sig, som forsmåer Gaven.

Er det sandt, at *Frankrigs* Gjeld i de sidste 9 År er stegen med 900 Mill., og *Civillistens* Gjeld til samme Tid er 90 Mill. – så er Ludvig Phillips Fald naturligt. Men kan en Fristat bestå, hvis Oprindelse er Bøssepibers Magt over et forvirret Parlament? – Jeg formoder, at disse Optøjer ville hjælpe til Fred i Danmark, thi det holstenske Ridderskab må blive bange for Communismen, ligesom det Mailandske[71] er bleven det.

Det er hårdt for mig, som holder så meget af mange Tydske*re,* at måtte være så vred på Mange af Tydsker*ne;* det er et endnu ikke for mig begribeligt Phænomen, at de dygtigste Videnskabsmænd, de grundigste Lærde, de klogeste Embedsmænd kunne være bedåret af dette Medhold med Kongen af Danmarks oprørske Undersåtter. – Engang til Sommer skal jeg se at sende Dig nogle gode politiske Piecer; man begynder her at begribe Statslivet.

Den ny Konge er *uden* al Finhed. Sin Fader fulgte han til Jorden med en stor Dragonhjelm på, som ikke et Øjeblik kom af hans Hoved.

Øhlenschlaegers Cantate til Begravelsen i Roeskilde var meget uheldig; Heibergs til Sørgefesten derimod meget heldig. – Næstefter Goethe finder jeg, at Heiberg er den største Lejligheds-Digter; altid finder han i Tingene Spirer til en overraskende og smagfuld Fremstilling.

Skrev jeg dette Brev hjemme i Sorø, så skulde det blive ordentligere og længere; men her i Byen er megen Forstyrrelse. Jeg siger: Deus providebit.

Din tro Ven
P. Hjort.

S: T: Hr. Prof. Ridder Atterbom.

17.

Sorø 11/7 48

Kjære tro Ven!

Hav inderlig Tak for Dit interessante og venlige Brev af 26 Juni sidstleden! – Jeg er også *ganske* indtagen for Skandinavismen, når den blot ikke skal gå på 1 Stat. Jeg har allerede i 1836 skrevet om den Sag[72], og skal om 14 Dage sende Dig en lille morsom politisk Piece[73], hvori jeg atter afhandler Sagen.

Idag skriver jeg for at sige, at jeg har allerede for flere Uger siden sendt Dig 3die Hefte af »Navnes Breve«, og for at bede Dig *meget* at bidrage til deres Udbredelse i Sverrig. Jeg kan forsikkre, at jeg har gjort de allersolideste Forstudier til disse Breve, og meget er oplevet af mig selv, skjønt det her har fået en novelleagtig Indklædning. Jeg har skrevet flere sådanne Politica i Novel-Tonen, og begyndte dermed på samme Tid som Heiberg begyndte sine Noveller[74], ja, i et Tidsskrift[75], som *han* udgav.

Det er evig Skade, at Oscar ikke vil slå til! Men jeg ærer hans Grunde og hans *Total*-Hensyn. *Men:* En Hær under disse tre Faner[76] jævnsides, som i 3 Uger jog Tydskerne på Døren havde været et guddommeligt Syn. Det er den Engelske Egoisme, som er Skyld i alt.

Jeg talte her i Sorø med Captain *Berg*[77] af Götha-Artilleri, som er i Slægt med Dig.

En anden Gang mere! Nu blot dette:

1) Jeg har *ikke* fået noget Brev fra Dig om *Hauch*[78].
2) Vi have her kun 1–3die Del af »*Siare*« &.

Din tro Ven
P. Hjort.

P. S.: Dersom det er sandt, at *Guizot* og *Metternich* nu skrive Avisartikler, så er det høist lærerigt for andre Ministre!

18.

Sorø d. 30. Decbr. 1848

Min elskede Ven!

Min tro Daniel!

Jeg sender Dig her mit *Aften-Suk* ved Årets Ende.

Hver Dag venter jeg min Afsked[79]; thi gammel Vrede og ny Mode hos Akademiets Fjender skal nu sejre i et par Decennier – thi ganske udslettet af Danmarks Liv bliver den soranske Højskole vist aldrig, trods Ingemanns Uklogskab, trods Hauchs Egoisme, trods Bureaukraters (Conferensråd Hansen's[80]!) Egensind, trods »Verdensmenneskers« trivielle Intriger.

Var der nogen *sand* Skandinavisme til, så søgte jeg svensk Tjeneste, for at komme bort fra dette af Demokratisme befængte Land, ligesom i gamle Dage – af *modsat* Grund – Nordmænd tyede til Island. Men nu bliver jeg her i Landet, for at fortsætte min – unyttige – Opposition, a) i Tillid til at Enhver skal følge sit Kald, b) og at jeg allerede oftere har erfaret, at min temmelig enestående Mening om 5–10 År blev hyldet af Mange. –

Helst ønskede jeg at drage til Kjøbenhavn, og *udelukkende* leve for at skrive om Literatur og Politik og Menneske-Vel. –

Det er en Ulykke, at *Professorer,* som pryde og *opretholde* Universitetet, skulle overtage Ministerposter[81]. Men det er Fred: 6. og Christ: 8. Skyld, som Intet have gjort, trods alle Råb, for *Stats*-Dannelse og – trods deres egen Lyst – for Arternes *Forædling.* Arternes Forædling! Det er Knuden i dette Øjeblik – hvor Regjeringen forelægger en Grundlov om et »*Konge*dømme på et *demo*kratisk *Grund*lav«, altså: et Hus bygget på Ryggen af Ræve, Rotter og Marsvin!

Hvad siger Du til 5½ [Millioner] Stemmer for L. Napoleon[82]! Er det »den almene Stemmerets« Triumf, eller Menneskeslægten i sin Usselheds Nøgenhed, eller Beviset for Preussens Ubeføjelse til at føre Frankrigs Skjæbne?

Jeg tror, at det er Demokratiets Prostitution! –

I mit Hus har jeg levet en glad og lykkelig Jul, og jeg beder ydmygeligen Gud om et lykkeligt Nyår for os, Danmark og det, i Vånde stedte, Evropa. –

NB. Af Siare – en ypperlig Bog! – har Ingemann og jeg kun fået 3 Bind.

NB. NB. Meld mig engang Din »*Dom*« om S. 53–58 i mit Skrift: Oprøret i Holsten[83].

Gud befalet. Din tro Ven

P. Hjort.

S. T. Hr. Prof. Dr. Atterbom. R.

19.

Sorø d. 20/5 49

Min kjære gamle Ven og Broder!

Uendeligt har jeg at sige og ved ingen Begyndelse. Min elskede Hustru[84] er pludseligen død efter *ti* Dages Sygeleje. Hun udåndede Morgenen d. 5te Maj. Sygdommen var en heftig Brystbetændelse. Alle mine Planer ere standsede. Nu gjælder det Ro og Kraft at leve for mine Børns Beskyttelse. Jeg *kunde* have det værre; thi min ældste Datter[85] kan nok styre Huset og sørge for sine Sødskendes daglige Behov. Men *Savnet!* Hvorledes bærer jeg det?

Jeg vil ikke plage Dig; Gudskelov, at vi dog opnåede at holde Sølvbryllup i 1847, omgivne af alle vore Børn, og mange Slægtninge og Venner.

Upåtvivleligt har den *skammelige* Behandling af Sorø-Akademi & svækket min Elskedes Modstandskraft, da hun besad en så levende Retfærdighedsfølelse.

Men hvad er *min* Ulykke imod Fædrelandets, imod Tydsklands, imod *Menneskeslægtens?* Jeg sukker og tier ydmygt.

Din nedbøjede men ikke håbløse Ven

P: Hjort.

P. S. En af vore Akademister, som er Løjtnant, har aftegnet 1 af de 7 *Batterier på Als*. Også en Kanon*jolle* fra Sønderborgs Sund.

Velbårne Hr. Prof. Dr. Atterbom. R.

20.

Kbhvn. 1/8 52

Min elskede Broder!

Jeg har modtaget Dit Spørgsmål om min – Existents. Jeg iler med – foreløbigen – at melde, at jeg, desværre! lever endnu. Thi hvad kan det næsten hjælpe at leve?

Dersom Du ikke husker fejl, så ere 1–2 Breve, som jeg fra *Kbhavn*

sendte Dig, gåede tilgrunde. Jeg sendte f. Ex. mit Skrift »Oprøret i Holsten«, med et Brev; og jeg har sendt mere.

Nu pålægger jeg Gleerup i Lund at sørge for, at *dette* dog kommer til Dig.

Jeg lever her i Kbhavn og arbejder, ved forskjellige literære Midler, på mine Landsmænds Frelse fra »Verdummung«, hvortil de have en synderlig Tendents. Jeg troer at have udrettet endel Godt; men Folk ville ikke tro det selv. Man vil her fremfor alt have Lov til *Urimelighed.*

På en morsom Måde får jeg 2–3 Gange om Året en ubevidst Attest af Publikum om Duelighed, idet at jeg så tidt nævnes som Forfatter til anonyme Arbejder, *der finde Bifald,* men kun sjælden alligevel har skrevet dem.

Mine ældre Børn ere ude i Verden; to Døttre, *Anna* og *Louise,* og en Dreng, Sigurd, ere hjemme hos mig. – Har forresten store Kampe imellem Filosofien og Umiddelbarheden, imellem Tanken og Blodet; Blodet gjærer frygteligt.

Din

Peder Hjort.

P. S. Jeg skriver snart udførligere. – Lev vel og elsk mig!

21.

Foreløbigen! Kbhavn 20/11 5[2].

Kjæreste Ven!

Ret megen Tak for Bogen om Rudbeck[86], og Tusind Tak for Dit opmuntrende Bifald til mine »Krit. Bidr.«.

Min Bopæl kunde jo forandres – mit *Navn* og min *Titel* ere stedse nok på Brevet, da jeg har en stor Korrespondents!

NB. 6, I af Siare har jeg *ikke* fået.

I December mere. Din tro Ven

En Hilsen til Hr. Westblad[87]. P: Hjort.

22.

Kbhvn. d. 16 Juli 1854

Kjæreste Ven!

Hver Uge har jeg ventet et Brev fra Dig om, at Touren til Danmark nu foretages iår! Men forgjæves! – Nu er den vel opgivet? Det var da ret sørgeligt, at den Cholera skulde komme ifjor og slå en Bom for det Hele[88].

Jeg sender *Dig* her et Exemplar af min så fuldkommen vundne Proces mod Fanatikeren Ploug[89]. Enkelte Partier deri finde Folk interessante.

1 Expl. til Universitetsbiblioteket, 2 til Bortgivelse. Ligeledes sender jeg 2 Expl. af mine Nummererede Blade[90], en liden *frii* Avis, eller en Kjæde af Små-Brochurer, som jeg i et Fjerdingår har udgivet *imod* Demokrater, Danomaner, Skandinavister, Ministerhadere, slette Kritikere, Provinds-Dumrianer og Skribent-Poge. Jeg håber, at de skal finde *Dit* Bifald. (Fortsættelsen kan bestilles igjennem Boghandlen).

Anglomanien vil stedse leve [?] her af 1) dum Danskhed, og 2) uklog Friheds-Iver. Plougs foragtelige Blad »Fædrelandet« gik så vidt, at det ligefrem udtalte det Håb, at England og Frankrig skulle *bryde* Londoner-Arvetraktaten, og hjælpe til at *dele* Monarchiet igjen, efterat Danmark havde lovet at *hjelpe* Sverrig med Finlands Erobring. Ja vel, burde Sverrig have Finland – men *hvad* burde så, efter det Princip ikke skee? *Så* måtte Elsass tilbage til Tydskland, &. &. &. og Schlesien til Østerrig! – Hvilket Begreb om *Ret!* Carl XII tabte Liffland &, G. Adolf IV tabte Finland. Respekterer ikke Evropa Krigens Ret efter Fredsslutningernes Lydende, så er alt ude!

Rusland fik Finland, Krim &, Sverrig – Skåne, Norge &, Danmark – Slesvig, Holsten &, Preussen – Rhinlandene &.

Det er Historiens Gang; die Geschichte af »geschehen«. Det er 1 Spørgsmål, om det skeer retfærdigt; det er et 2det Spørgsmål, om ikke det Sketes Vedblivelse er retfærdig. Se Napoleons Landeomvæltninger. Det knuste omgjordes igjen, da det kom for hastigt, uforberedt. Langt bedre var Tydsklands Inddeling i 2-3 Keiserdømmer, et sydligt, nordligt, vestligt – men *det* er Poesi, ikke Politik. Rusland må 1) *knuses*, eller 2) *beholde* Finland.

NB. Jeg vilde særdeles gjerne have Din Dom om flere af Eders Ministre og *snart*.

Din tro Ven

P. Hjort.

[1] Trykt i »Udvalg af Breve til Peder Hjort« II, 322 ff. [2] Atterboms eventyrspil »Lycksalighetens ö«, der forelå færdigt 1827. [3] Som det ses af Atterboms svar-skrivelser, mangler der åbenbart nogle breve fra Hjort. Til det af Atterbom redigerede upsalensiske tidsskrift »Svea« (1-14. hefte) forfattede Hjort i årene 1827–30 en række breve om den nyere danske litteratur. Inden tidsskriftet 1831 standsede, nåede han blot at behandle den juridiske, teologiske, medicinske, filo-

logiske, historiske og filosofiske faglitteratur, derimod ikke skønlitteraturen (den senere i brevet omtalte »Poetiske Deel«). Hans kritiske revuer blev gengivet i uddrag i »Kjøbenhavnsposten« 1831 og udkom efter hans død samlet og på dansk i bogen »Udsigt over nyere dansk Literatur« (1872). [5] Efter Rasks hjemkomst fra den store orientrejse (1816–23) blev professoratet i orientalske sprog 1826 ledigt, men først 1831 udnævntes han til ekstraordinær professor i dette fag. Hans danske etymologikon nægtede Videnskabernes Selskab at udgive. Dette i forening med det uheldige udfald af hans kamp for en ny retskrivning bidrog til at udvikle den sygdom, der $^{14}/_{11}$ 1832 lagde ham i graven. [6] I deres fortvivlelse over Charlotte Oehlenschlägers forlovelse med skuespilleren Phister anbragte forældrene hende 1832 i Hauchs hjem i Sorø, hvor hun voldte sine værtsfolk store kvaler. I længden lykkedes det ikke at hindre hende i at indgå ægteskab med Phister. [7] Lektoren i filosofi ved Sorø Akademi Chr. Lütken. [8] Hjort var lige så uforbeholdent kritisk over for Oehl.s svagere arbejder, som han elskede hans ypperste (se »Kritiske Bidrag. Litt. hist. Afd.« I 99 ff. og II 243 ff.). [9] »Tydsk Læsebog for Dansktalende« (1835). [10] Historikeren Hector Frederik Janson Estrup var 1830 blevet director for Sorø Akademi, men måtte på grund af svagt helbred 1837 tage sin afsked. Han havde gerne set Hjort som sin efterfølger, men således gik det ikke. [11] »Den danske Børneven« (1839), udarbejdet dels efter Wilmsens »Deutscher Kinderfreund«, dels bygget på originale bidrag fra kendte danske forfattere. [12] Nationaløkonomen C. Nathan David havde i sit ugeskrift »Fædrelandet« optaget tre anonyme artikler, der gik ind for en fri forfatning. Forfatterne var Orla Lehmann, cand. jur., senere fattigdirektør Hans Carl Sager og overlærer Johs. Hage. Ved to instanser frikendtes den ansvarshavende redaktør, men sagen kostede ham hans embede som professor ved Kbhvn.s Universitet. Hjort kommenterede dommen i sine »Breve fra Provindserne« (»Kjøbenhavns flyvende Post« 1835). [13] »Trykkefrihedsselskabet« stiftedes 1835, efter at Frederik VI havde afvist en adresse, der bad ham værne om det frie ord. [14] »Den tydske Grammatik for Dansktalende« (1824). [15] Atterbom havde 1835 ombyttet professoratet i filosofi med en lærestol i æstetik ved Upsala Universitet. [16] Hjorts tyske læsebog var forsynet med en kortfattet sprog- og litteraturhistorie. [17] Først i årene 1852–67 udkom det aldrig afsluttede værk »Kritiske Bidrag til nyere dansk Tænkemådes og Dannelses Historie«. [18] Baggesens dramatiske digt »Der vollendete Faust«, en parodi på den tyske romantik, skrevet i det første tiår af det 19. årh., udkom først efter hans død i »Poetische Werke« III (1836). [19] Fx. »Breve fra Provindserne« i »Kjøbenhavns flyvende Post« 1835–36. [20] Muligvis i Fortalen til Hubert Beckers Oversættelse af Victor Cousins »Fragments philosophiques« (1834). [21] »Psalmer og Bønner« (1838), 2. meget forøgede udgave med titelen »Gamle og nye Psalmer« (1840). [22] »Samlade dikter« II (1838). [23] Adjunkt i Nakskov Carl Adolph Hjort, g. m. Gustava Catharina Ericsson. [24] De to indlæg i den strid, som F. G. Howitz rejste om viljens frihed: »De Howitziske Philosophemer« og »Skulde der virkelig være Fare for, at Professor Howitz blev en Martyr for Sandheden?« (1825). [25] Efter Hjorts meget kritiske anmeldelse af »Huldregaverne« 1831 skrev Ingemann som »Manuskript for Fjender« en dramatisk epilog »Opstanden i Literaturstaden«, hvor det med hentydning til Hjort bl. a. hedder: »Nu, saa følg/ da Doctor Peers Methode! puust dig op/ Som Philosoph! tag Munden dygtig fuld/ Af nytydsk Konstsnak med lidt Sandhed i!/ Anvend det siden som Du har Talent til,/ Og siig: hvor *jeg* ei føler og begeistres,/ Er andre Folks Begeistring Raserie!« (8). [26] Se Hjorts og Oehlenschlägers brevveksling i anledning af »Prometheus« i »Kr. Bidr. Litt. hist. Afd.« II 243 ff. [27] Se note 19. [28] »Vilhelm Zabern« (1834), anmeldt af Hjort i »Kjøbenhavnsposten«, »Guldmageren« (1836) og »En polsk Familie« (1839). [29] »Samlede dramatiske Digte« I–III udkom først

1843. [30] Geijer havde i »Literaturbladet« 1838 anmeldt Atterboms samlede digte, i det store og hele med megen forståelse, men samtidig såret digteren ved at omtale hans forfængelighed og egocentricitet. [31] »Svenska litteratur-föreningens tidning« (1833–38) og »Skandia« (1833–37), begge redigerede af V. F. Palmblad. [32] Senere grosserer i København. [33] I brev af 19/5 1839 havde Atterbom opfordret Hjort til at overvære magisterpromotionen i Upsala 15/6, hvor han skulde være promotor; også Molbech og Ingemann blev inviteret til festen, men ingen af dem kunde komme. [34] Sorø-lektorerne underviste dels ved »den akademiske indretning«, dels ved latinskolen. [35] Den danske boghandler C. W. K. Gleerup havde 1826 etableret sin endnu bestående forlagsboghandel i Lund. [36] Den klassiske filolog F. C. Petersen, redaktør af »Tidsskrift for Literatur og Kritik« (1839–42). [37] Hjort anmeldte i tidsskriftet (I 474 ff.) C. Paludan-Müllers bog om Machiavelli. [38] Vel Atterboms indtrædelsestale i Svenska akademien 1840, der handlede om Ling. [39] Dels striden om en ny salmebog, dels om berettigelsen af tvangsdåb af baptistbørn. [40] Her tænkes især på J. L. Heibergs og Martensens filosofiske forfatterskab. [41] Formodentlig talen ved Sorø Akademis fest 18/9 1841, »Om vor Tids politiske Partier«. [42] Nationalbankdirektør og borgerrepræsentant, vinhandler Hans Peter Hansen. [43] Se note 38. [44] Den gustavianske digter Carl Gustaf af Leopold, der 1799 fik titel af »kansliråd«. [45] I sin tale nævner Atterbom, at Ling undertiden digtede liggende på gulvet og skrivende med pen, blyant eller rødkridt (»Sv. akad.s handl. fr. år 1796« XX 184). Et andet sted (109) omtaler han, at Ling i sin ungdom en tid levede i Hamburg i yderste fattigdom og der var henvist til selv at vaske sit linned og tørre det ved at ligge på det. [46] Ling havde i sin ungdom tilbragt nogle år i Kbhvn.; hans deltagelse i slaget på Rheden omtales i Atterboms tale s. 107. [47] Atterbom omtaler (s. 110) Montrichard som en fransk emigrant, der sammen med en landsmand oprettede en fægteskole i Kbhvn. [48] Formodentlig afh. »Om det engelske Konjugationssystem« (1843). [49] Brevpapiret er forsynet med en vignet, forestillende en drikkebroder stående foran et veldækket bord, med et løftet vinglas i hånden. [50] Geijer og bibliotekaren Johan Henrik Schröder. [51] Dorothea Schlegel, som Hjort 1819 traf i Italien; hun udgav 1801 anonymt 1. del af romanen »Florentin«. [52] I »Breve fra Provindserne« (»Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblade« 1836 nr. 98). [53] Det 2. nordiske studentermøde i Kbhvn. juni 1845; Atterbom var venligt stemt over for skandinavismen og formand for det skandinaviske selskab i Upsala. [54] I »Was ich erlebte« X 428 hedder det: »Ich habe hier [ɔ: i Sorø] theure Freunde, Hauch und Ingemann, als Dichter auch in Deutschland bekannt, und Hjorth, den geschätzten Philosophen, meinen lieben Freund«. [55] Ved kgl. resolution af 3/3 1843 blev akademiet og skolen skilt ud fra hinanden. [56] Det var meget vanskeligt for Christian VIII at lægge bånd på sin søn Frederik (VII)s uregelmæssige livsvaner, og til tider blev han sendt med orlogsskibe på søtogter. [57] Sammen med filosoffen E. A. Schröder udsendte Atterbom skriftet »Plato och Goethe« (1842). [58] Det store litteraturhistoriske værk »Svenska siare och skalder« I–VI (1841–55). [59] Steffens døde 13/2 1845. [60] Hjort overværede dette års germanistmøde i Frankfurt. [61] Den tyske romantiske maler Peter von Cornelius, som Hjort havde lært at kende i Italien. [62] Den bekendte jødiske skønånd Henriette Herz, med hvem også Sibbern stod i forbindelse. [63] Se note 66. [64] Hjort bekæmpede Sv. Grundtvigs planer om en videnskabelig udgave af de danske folkeviser i piecen »Forhandlingerne om Hr. Grundtvig juniors Brugbarhed til at udgive vore Kjæmpeviser nu strax« (først trykt i »Kjøbenhavnsposten« 1847). [65] Også Molbech leverede flere meget temperamentsfulde indlæg mod Sv. Grundtvig. [66] Hjort udgav 1847–48 »Udtog af Breve til en Ven i Sjælland om det slesvigholsteenske Røre« under pseudonymet L. S. Navne ɔ: Peder Hjort-Lorenzens Navne. [67] Både Tivoli og Casinoteatret var

grundlagt af løjtnant Georg Carstensen, henholdsvis 1843 og 1847. [68] Sønnen Frederik (f. 1827), senere politiassistent i Kbhvn. [69] Ingemann var 1842 blevet konstitueret som director for Sorø Akademi. [70] Teologen Christian Thorning Engelstoft, der i dette år var Universitetets rektor. [71] Det gærede overalt i Italien i revolutionsåret, og 18/3 1848 brød en opstand løs i Milano. [72] Se note 52. [73] »Oprøret i Holsten« (1848), hvor der s. 53 ff. tales om den skandinaviske idé. [74] Fru Gyllembourgs noveller, udgivet ved J. L. Heiberg. [75] »Kjøbenhavns flyvende Post«. [76] Brevpapiret er prydet med de tre nordiske flag. [77] Muligvis Joh. Theodor Berg, der 1846 var blevet kaptajn. [78] Carsten Hauch havde i septbr. 1847 besøgt Atterbom og vundet ham ganske for sig. I brev af 24/11 1847 til Hjort udtaler Atterbom sig med stor varme om den danske digter. [79] Sorøs »akademiske indretning« blev nedlagt ved kgl. resolution af 1/4 1849, hvorefter Hjort blev sat på pension og flyttede til Kbhvn. [80] Det indflydelsesrige medlem af universitets- og skoledirektionen Jens Olaus Hansen var en af de ivrigste modstandere af at opretholde akademiet. [81] Hjort tænker på Madvig og H. N. Clausen, der 10/11 1848 blev udnævnt til henholdsvis kultusminister og minister uden portefeuille. [82] Ved det franske præsidentvalg 10/11 1848 fik Napoleon 5½ mill. stemmer. [83] Det pågældende sted handler om skandinavismen. [84] Olivia Hjort, f. Rasbech. [85] Pauline Hjort (f. 1825). [86] »Minne af Olof Rudbeck den äldre« (1849 og i »Sv. akad.s handl.« 1850–51). [87] Har ikke kunnet identificeres. [88] Se ovenfor s. 27. [89] Da Hjort anså sig for forfulgt af Carl Ploug, der i »Fædrelandet« havde skrevet en artikel om ham med overskriften »Peder Hjort, engang en af Hertugen af Augustenborgs nærmeste«, erklærede han ham i »Flyveposten« 15/12 1852 for en løgner og æreskænder. Ploug anlagde sag imod ham, og ved dom af 3/4 1854 blev skældsordene mortificerede, men Hjort slap for at betale bøde og opnåede, at visse af modstanderens ord blev mortificerede samt at Ploug idømtes en bøde. Sagens aktstykker udgav Hjort under titelen »Den beskrevne Domsakt i Sagen C. Ploug contra Professor P. Hjort« (1854). [90] Under pseudonymet »Severus« udsendte Hjort i 1854 27 »Nummererte Blade« om Danmarks politiske tilstand, hvori der bl. a. førtes et forsvar for ministeriet A. S. Ørsted, som mange gerne så styrtet.

For udmærket bistand ved tydningen af Hjorts vanskelige håndskrift takker udgiveren cand. mag. *Øjvind Andreasen* og bibliotekarerne *Kaare Olsen* og *Daniel Preisz*.